

บทที่ 2

ประวัติและวิวัฒนาการของศิลปะ

ประวัติและวิวัฒนาการของศิลปะ

งานศิลปะนั้นมีต้นกำเนิดมาตั้งแต่สมัยก่อนคริสตศักราช จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์พบว่างานศิลปะนั้นมีต้นกำเนิดมานานถึง 25,000–30,000 ปีก่อนคริสตศักราช โดยศิลปะในยุคเริ่มนั้นจะเรียกว่ายุคหิน โดยจะแบ่งเป็น 3 ช่วง คือ ยุคหินเก่า ยุคหินกลาง และยุคหินใหม่

ศิลปะยุคหิน

ส่วนใหญ่ถ้าเป็นจิตรกรรมหรือภาพวาดแล้วจะเป็นงานศิลปะที่พบได้จากในถ้ำ ที่มนุษย์ยุคหิน สลักไว้ตามผนังถ้ำ โดยรูปภาพส่วนใหญ่จะเป็นการเล่าประวัติของการใช้ชีวิตในสมัยนั้นเช่นการล่าสัตว์ การใช้สอยอาวุธหรือเครื่องมือต่างๆ การสร้างเพื่อผลทางความเชื่อที่เกิดขึ้นในสมัยนั้น โดยในซีกโลกตะวันตก มนุษย์ที่มีชีวิตในช่วงยุคหินเก่าที่ปรากฏหลักฐานอย่างโดดเด่นคือ มนุษย์โครมายอง (Cro-Magnon) ซึ่งเรียกตามชื่อถ้ำโครมายอง ถ้ำนี้อยู่ทางทิศตะวันตกของฝรั่งเศส เป็นถ้ำที่มีการพบโครงกระดูกและศิลปะวัตถุของมนุษย์โครมายองอยู่เป็นจำนวนมาก มนุษย์โครมายองนอกจากจะมีความสามารถในการเขียนภาพบนผนังถ้ำแล้ว ยังรู้จักแกะสลักและสักบนใบหน้า

ภาพที่ 1.1 : ศิลปะในยุคหิน

นอกจากมนุษย์โครมายอง มีมนุษย์โฮโมซาเปียนส์ (Homo Sapiens) ที่ได้ผลิตงานศิลปะต่าง ๆ ออกมาในยุคหินเช่นกัน มนุษย์กลุ่มนี้มีรูปร่างสูงใหญ่โดยมีความสูงเกือบ 6 ฟุต กระโหลกศีรษะยาว ใบหน้าสั้น มีปริมาณสมองใกล้เคียงชาวยุโรปปัจจุบัน มีถิ่นอาศัยกระจายอยู่ทั่วยุโรปและเอเชีย ในยุคหินเก่าตอนท้ายได้ก้าวเข้าสู่สมัยแมกดาเลเนียน (Magdalenian) ซึ่งเป็นช่วงที่ปรากฏมนุษย์เผ่าพันธุ์หนึ่งชื่อว่ากริมาลดี (Grimaldi) ที่มีความสามารถทางศิลปะไม่แพ้มนุษย์โครมายอง ผลงานของพวกเขาเป็นภาพเขียนบนผนังถ้ำ ภาพแกะสลัก และปั้นรูปสัตว์ต่างๆ การทำเข็มกระดูก สัตว์เพื่อเย็บหนังสัตว์ หากเปรียบเทียบงานศิลปะในยุคหินแต่ละยุคแล้ว ยุคหินเก่าซึ่งเป็นยุคแรกเริ่ม งานศิลปะจะมีความประณีตกว่าในยุคหินกลาง ซึ่งงานศิลปะจะค่อนข้างมีรายละเอียดที่น้อยลง ส่วนยุคหินใหม่งานศิลปะที่โดดเด่นจะเป็นงานประเพณีประติมากรรมเป็นส่วนใหญ่ อย่างไรก็ตามโดยรวมแล้ว มนุษย์ในยุคหินจะดำรงชีพโดยการล่าสัตว์และหาพืชผักผลไม้เป็นอาหาร พวกเขาต้องพึ่งพาธรรมชาติ และสภาวะแวดล้อมอย่างมาก เมื่อฝูงสัตว์หรือพืชผักหมดลงพวกเขาก็จะอพยพย้ายไปหาแหล่งใหม่ และมักอยู่ใกล้ทะเลหรือหนองน้ำเพื่อหาอาหาร และน้ำ แม้แต่ถ้าที่อาศัยก็จะมีลำธารไหลผ่าน เมื่อลำธารนั้นอุดตันก็จะย้ายไปหาถ้ำใหม่เป็นที่อยู่อาศัย ชีวิตส่วนใหญ่ของพวกเขาหมดไปกับการหาอาหาร การป้องกันตนเองจากภัยธรรมชาติและสัตว์ร้ายรวมทั้งต่อสู้ในหมู่พวกเดียวกัน เพื่อการอยู่รอด โดยใช้หิน กระเทาะเป็นอาวุธหรือเครื่องมือ ส่วนระบบสังคมยังไม่มีกรรวมกลุ่มเป็นชุมชนหมู่บ้านหรือเมืองอย่างเด่นชัด จนกระทั่งเข้าสู่ปลายยุคหินมนุษย์เริ่มปรับเปลี่ยนการใช้ชีวิตเป็นการอยู่รวมกันเป็นกลุ่มย่อยมากยิ่งขึ้นและทำการเกษตรกรรมเพื่อยังชีพ และเข้าสู่สังคมแบบเกษตรกรรมเต็มรูปแบบในเวลาต่อมา

ประติมากรรมสมัยก่อนประวัติศาสตร์ที่ปรากฏขึ้นในยุคหิน มีทั้งการปั้นและแกะสลัก วัสดุหลัก ๆ ในการแกะสลักในสมัยนั้นคือหิน กระจุก ไม้ เขาสัตว์ และเครื่องมือในการทำงานศิลปะแต่ละชิ้นในยุคนั้นจะใช้วิธีขีด ขัดแต่งเซาะ รูปแบบประติมากรรม จึงเป็นการพยายามเลียนแบบธรรมชาติโดยเน้นที่รูปร่าง ให้ง่ายต่อการประดิษฐ์และง่ายต่อการรับรู้ ในสมัยปลายยุคหินต้นมนุษย์เริ่มหันมาทำเกษตรกรรม ซึ่งในการทำเกษตรกรรมนั้นจะต้องอาศัยดิน พืช อากาศ ในการปลูกพืชเป็นสิ่งสำคัญ หากเกิดภัยธรรมชาติต่างๆ เช่น เกิดความแห้งแล้ง เกิดพายุ เกิดโรคระบาดทางการเกษตร ก็จะทำให้พืชผลของมนุษย์ขาดแคลนไปด้วย ทำให้สังคมกลุ่มย่อยของมนุษย์ไม่สามารถอยู่ได้เพราะขาดอาหาร ดังนั้นสิ่งที่สำคัญของมนุษย์ในยุคนี้จึงเป็นเรื่องของผลผลิตทางการเกษตรเป็นสิ่งสำคัญ และเนื่องจากมนุษย์ในยุคนี้ยังไม่เข้าใจเรื่องของฤดูกาลหรือดิน พืช อากาศ มนุษย์จึงต้องหันไปพึ่งพาเทพเจ้า เพื่อให้ช่วยมนุษย์ในเรื่องพืชผลทางการเกษตรให้มีการออกดอก ออกผลออกงาม ดังนั้นมนุษย์ในช่วงปลายยุคหินจึงได้ทำประติมากรรมมากมาย ที่เกี่ยวเนื่องกับความเชื่อของตน โดยส่วนใหญ่จะเป็นผู้หญิงที่เป็นเทพธิดา และเน้นการบ่งบอกรูปทรงทางเพศที่แสดงออกถึงร่องรอยการให้กำเนิดมาแล้วหลายครั้ง เช่น ประติมากรรมวีนิัสแห่งเลสบูค ซึ่งสลักจากงาช้างอายุราว 20,000 ปีก่อนคริสตกาล ประติมากรรมสลักหินรูปวีนิัสแห่งวิลเลนดอร์ฟ พบที่วิลเลนดอร์ฟ (Willendorf) ประเทศออสเตรีย อายุประมาณ 25,000-20,000 ปีก่อนคริสตกาล เป็นประติมากรรมที่มีขนาดเล็กและเน้นที่ลักษณะทางเพศ ซึ่งส่วนใหญ่สร้างขึ้นเพื่อเน้นการตอบสนองทางความเชื่อ (Belief Art) ในเรื่องการทำเกษตรกรรมและเป็นสิ่งที่มนุษย์ยุคนั้นเคารพบูชาหรือใช้เป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ติดตัวเนื่องจากมีขนาดเล็ก และสาเหตุที่เป็นเพศหญิงเพราะเพศหญิงเป็นผู้ให้กำเนิดชีวิตใหม่ได้ ดังนั้นประติมากรรมสมัยก่อนประวัติศาสตร์จึงเน้นแสดงออกถึงลักษณะดังกล่าวอย่างเด่นชัด

นอกจากประติมากรรมขนาดเล็กแล้ว ในยุคนี้ก็จะม้งานประติมากรรมขนาดใหญ่ที่สร้างเพื่อเป็นอนุสาวรีย์ หรือเป็นสัญลักษณ์ที่บ่งชี้ถึงพิกัด พื้นที่ หรือเขตแดนของแต่ละกลุ่มคนที่เป็นสังคมย่อยที่เคยได้อาศัยอยู่ในแถบนั้น ซึ่งงานประติมากรรมเหล่านี้จะเป็นการใช้หินขนาดใหญ่มาเรียงต่อกัน หรือมาวางซ้อนกันเพื่อให้เกิดเป็นงานศิลปะต่าง ๆ แต่กระนั้นก็ยังม้งานประติมากรรมที่ยังไม่สามารถชี้ชัดได้แน่นอนว่าเป็นงานประติมากรรมที่มนุษย์สร้างขึ้นจริงหรือไม่ หรือธรรมชาติเป็นผู้ทำให้เกิดขึ้น เนื่องจากก้อนหินบางก้อนมีขนาดใหญ่มาก การที่จะสามารถยกขึ้นไปวางไว้บนก้อนหินก้อนอื่นได้นั้นจะต้องอาศัยแรงมนุษย์มหาศาล ซึ่งในสมัยก่อนยังไม่มีหลักฐานชี้ชัดว่ามีบันไดหรือสิ่งทีมนุษย์จะสามารถใช้ปีนขึ้นไปสูงได้ ดังนั้นงานประติมากรรมบางงานเช่น สโตนเฮนจ์ในประเทศอังกฤษ จึงยังคงเป็นที่ถกเถียงกันอยู่จนถึงปัจจุบันว่ามนุษย์ยุคหินหรือธรรมชาติเป็นผู้สร้างกันแน่

สำหรับวิธีการเขียนภาพบนผนังถ้ำของศิลปินยุคหินเก่ามีวิธีที่หลากหลาย แต่โดยรวมจะใช้วิธีการวาดอย่างง่าย เช่น เอาฝ่ามือประทับบนฝาผนังใช้สีแดงหรือดำระบายรอบ ๆ ฝ่ามือซึ่งเรียกว่าวิธี อิมพริ้นท์ (Imprints) หรือไม้ศิลปินจะใช้วิธีวาดภาพผสมกับการพิมพ์ภาพนูนโดยใช้วัสดุผิวหูนเช่นฝ่ามือหรือวัสดุบางอย่างจุ่มสีแล้วกดลงบนผนังถ้ำ นอกจากนี้ศิลปินยังใช้วิธีพันด้วยหลอดกลวงที่ทำมาจากท่อนกระดูกสัตว์ และมีการระบายสีเช่นเดียวกับจิตรกรรมปัจจุบัน ต่างตรงที่วัสดุอุปกรณ์ในการวาดต่างกันตามยุคสมัย ในสมัยนั้นจะใช้ไม้มาทุบปลายให้แตกหรือใช้ปีกขนสัตว์และกิ่งไม้แทนพู่กัน และสีที่มีในธรรมชาติคือ ดินสีดำ แดง ขาว น้ำตาล เหลือง ส่วนสีดำได้จากถ่านและเขม่าไฟ ผสมกับยางไม้ ไช้สัตว์หรือน้ำผึ้งลักษณะพิเศษของจิตรกรรมผนังถ้ำยุคหินเก่าก็คือ ศิลปินมีการคัดสรรพื้นผนังที่มีลักษณะสอดคล้องกับรูปลักษณะของสัตว์หรือเรื่องราวที่จะวาด

ศิลปะเมโสโปเตเมีย

โดยเมโสโปเตเมียเป็นชื่อของดินแดนใหญ่ที่มีมนุษย์คือชาวซูเมเรียน (Sumerian) อยู่รวมกันมากมาย เนื่องจากในยุคนี้มนุษย์เริ่มมีการเปลี่ยนแปลงจากการอยู่รวมกันเป็นกลุ่มย่อยเริ่มเพิ่มขนาดเป็นกลุ่มที่ใหญ่ขึ้นจนกลายเป็นนครรัฐเมื่ออยู่รวมกันในนครรัฐ มนุษย์ก็เริ่มรู้จักที่จะพัฒนาสังคมที่ตนเองอยู่ โดยเริ่มจากการค้นพบวิธีการทำชลประทานเพื่อการเกษตร สังคมในยุคนี้จึงกลายเป็นสังคมเกษตรกรรม โดยจากการทำชลประทานที่ต้องมีการแบ่งดินแดนโดยมีลำคลองกันเป็นดินแดนย่อย ทำให้นครรัฐได้แยกออกมาเป็นเมืองย่อย ๆ ของตนเอง เมืองที่อยู่ในเขตเมโสโปเตเมียเช่น เมืองเออร์ (Ur) เมืองอิเรค (Erech) อิริดู (Eridu) ลาสซา (Larsa) โดยแต่ละเมืองก็มีการลงหลักปักฐานของคนแบบเป็นหลักแหล่ง การอพยพย้ายถิ่นเป็นประจำเหมือนยุคก่อนหน้ามีน้อยลง ส่วนใหญ่กลุ่มที่ย้ายถิ่นจะเป็นกลุ่มชนเผ่าในยุคนี้ เช่น ชนเผ่าเซมิติค ชนเผ่าอินโดยูโรเปียน เมื่อมนุษย์มีการอยู่เป็นหลักแหล่งและสามารถทำการเพาะปลูกเพื่อหาอาหารได้เองแล้ว การพัฒนาด้านอื่น ๆ จึงเกิดขึ้น เช่น ความเจริญทางด้านคณิตศาสตร์ โดยมนุษย์ยุคนี้สามารถ บวก ลบ เลข ได้ และสามารถคำนวณวัน เดือน ปี อย่างคร่าว ๆ ได้อีกด้วย มีการแลกเปลี่ยนทรัพยากรกันระหว่างเมืองต่าง ๆ และเกิดสงครามระหว่างเมืองขึ้นด้วย ศิลปะในยุคเมโสโปเตเมียจึงเน้นไปที่เรื่องราวของการต่อสู้ ชัยชนะ โดยงานชิ้นที่เห็นได้ชัดเจนคือภาพสแตนดาร์ด ออฟ เออร์ (Standard of Ur) เป็นภาพของทหารและสัตว์ที่ใช้ในการทำสงครามในยุคนี้ โดยภาพดังกล่าวเป็นภาพที่สลักบนกล่องไม้ซึ่งพบในสุสานของราชวงศ์ที่ปกครองเมืองเออร์ ซึ่งเป็นเมืองโบราณในประวัติศาสตร์ ปัจจุบันกลายเป็นส่วนหนึ่งของจังหวัดติการ์ ทางตอนใต้ของประเทศอิรัก วัสดุส่วนใหญ่ในงานศิลปะของยุคนี้จะเป็น ทองสัมฤทธิ์ (Bronze) ภาพที่ปรากฏตามหินแกะสลักในยุคนี้ส่วนใหญ่จะเป็นเรื่องราวของการสร้างเมือง และการสู้รบ

ถึงแม้จะมีความเจริญมากขึ้นแต่ประชาชนก็ยังคงนับถือเทพเจ้า และให้เทพเจ้าหรือเทพธิดาเป็นที่พึ่งพาทางด้านปรากฏการณ์ต่าง ๆ ทางธรรมชาติที่มนุษย์ในสมัยนั้นยังไม่สามารถหาคำตอบได้ ดังนั้นสถาปัตยกรรมและประติมากรรมที่มีความเกี่ยวข้องกับการพึ่งพาเทพเจ้าก็ยังคงปรากฏให้เห็นได้อยู่ทั่วไป โดยเฉพาะประตูอิซตาร์ (Gate of Ishtar) ซึ่งเป็นสถาปัตยกรรมที่ทำให้เห็นถึงการบูชาเทพเจ้าของคนในยุคนี้ได้อย่างชัดเจน เนื่องจากจุดประสงค์ในการสร้างประตูอิซตาร์เพื่อถวายแก่มหาเทวีอิซตาร์ (Ishtar) ซึ่งเป็นเทวีประจำเมืองและเป็นเทพเจ้าแห่งความอุดมสมบูรณ์ ที่ชาวบาบิโลเนียเคารพนับถือ มีลักษณะเป็นผู้หญิงมีปีกและมีเท้าเหมือนนก ในปี 3400 ก่อนคริสตกาลชาวซัมมาเรียน (Sumerian) ได้ค้นพบภาษาเขียนเป็นแห่งแรกของโลก โดยเป็นการดัดแปลงจากภาพวาดหรืองานศิลปะนั่นเอง หลังจากนั้นในปี 1780 ก่อนคริสตกาลกษัตริย์ฮามูลาปี ราชานแห่งบาบิโลเนีย ได้นำหลักการใช้ภาษาเขียนมาเขียนบันทึกเป็นกฎหมายอาญาขึ้นมาเป็นครั้งแรก ซึ่งหากเทียบกับในปัจจุบันจะเป็นกฎหมายแบบ “ตาต่อตา ฟันต่อฟัน” คือใครทำผิดอะไรก็ต้องโดนลงโทษอย่างที่ว่านั่นกระทำ เมโสโปเตเมียไม่ได้เป็นดินแดนเดียวในโลกที่มีความเจริญรุ่งเรืองทางด้านอารยธรรมและศิลปะในยุค 3,000 ปีก่อนคริสตกาล เพราะเมื่อ 3,100 – 30 ปีก่อนคริสตกาล ยังมีดินแดนอียิปต์ที่มีความเจริญรุ่งเรืองอย่างมากในระยะเวลาที่ไล่เลี่ยกัน

ศิลปะอียิปต์

จากหลักฐานทางโบราณคดีพบว่าสังคมและวัฒนธรรมอียิปต์เกิดหลังจากยุคเมโสโปเตเมียประมาณ 400 ปีเท่านั้น ศิลปะในอียิปต์จะเน้นไปในเรื่องของชีวิตหลังความตาย งานศิลปะต่าง ๆ ที่เป็นส่วนประกอบของปิรามิดซึ่งใช้เป็นที่พักศพของกษัตริย์หรือคนในราชวงศ์ที่ได้ล่วงลับไปแล้ว งานศิลปะในอียิปต์ยุคก่อนคริสตกาล 3,000 ปีนั้นจะแสดงให้เห็นถึงชนชั้นทางสังคมเป็นหลัก โดยจะสังเกตได้ว่าขนาดตัวของชนชั้นต่าง ๆ ในงานศิลปะจะมีขนาดที่ไม่เท่ากัน โดยหากเป็นชนชั้นกษัตริย์จะมีขนาดตัวที่ใหญ่ที่สุด ขนาดตัวที่รองลงมาเป็นขุนนาง ทหาร ประชาชนและทาสตามลำดับ

ในงานศิลปะของอียิปต์โบราณนั้นจะมีสัญลักษณ์ซึ่งได้ถือกำเนิดขึ้นและมีอิทธิพลอย่างมากในยุคนี้ เราเรียกสัญลักษณ์เหล่านี้ว่าอักษรภาพ ซึ่งส่วนใหญ่จะมีความหมายที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อ เช่น สัญลักษณ์อังก์ลักษณะคล้ายไม้กางเขน มีความหมายถึงความเป็นอมตะ, สัญลักษณ์ดวงตาของฮอรัสเป็นรูปคล้ายดวงตาหมายถึงดวงตาของเทพเจ้าฮอรัส, สัญลักษณ์ตัวด้วงกับพระอาทิตย์มีความหมายถึงการเกิดสัญลักษณ์ต่อดวงอาทิตย์เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีสฟิงค์ซึ่งตามความเชื่อของชาวอียิปต์ สฟิงค์สร้างขึ้นมาเพื่อเป็นอนุสาวรีย์ รูปปั้นสฟิงค์นั้นมีอยู่หลายตัวในยุคนี้ แต่ตัวที่มีชื่อเสียงมากที่สุดคือ มหาสฟิงค์แห่งกิซ่า ซึ่งหมอบเฝ้าอยู่ใกล้กับ พีระมิดของฟาโรคาเฟร สฟิงค์แห่งกิซ่านี้มีการแกะสลักให้มีลักษณะคล้ายกับฟาโรคาเฟรเมื่อทรงยังมีชีวิตอยู่ ไม่ว่าจะเป็นใบหน้าของมหาสฟิงค์ที่จำลองมาจากใบหน้าของฟาโรห์คาเฟร ส่วนหัวของ มหาสฟิงค์ มีสัญลักษณ์ของฟาโรห์อียิปต์ แสดงเอาไว้อย่างชัดเจน คือมีเคราที่คาง มีงูจงอางแผ่แม่เบี้ยที่หน้าผาก และยังมีเครื่องประดับ รัศเกล้าแบบฟาโรห์ ประกอบเข้ากับผ้าคลุมศีรษะและคออีกด้วย ยุคนั้นถือกันว่าสฟิงค์เป็นร่างจำแลงภาคหนึ่งของเทพเจ้า ดังนั้นการที่ฟาโรห์คาเฟร ให้แกะสลักใบหน้าของมหาสฟิงค์เป็นใบหน้าของพระองค์เอง จึงเป็นการแสดงว่าพระองค์เปรียบดังเทพเจ้านั่นเอง

ถึงแม้ว่าตอนที่นักโบราณคดีค้นพบมหาสฟิงซ์แห่งกีซ่านั้น สฟิงซ์อยู่ในสภาพที่ไม่สมบูรณ์เนื่องจากเกิดการสึกหรอไปมาก ไม่ว่าจะเป็นจมูกที่หัก เศราที่หายไป แต่เนื่องจากในยุคนั้นมีการวาดรูปและบันทึกไว้ในกระดาษปาปิรัสแล้ว ว่ามหาสฟิงซ์มีลักษณะเป็นอย่างไร จึงสามารถเป็นที่ยืนยันได้ว่ามหาสฟิงซ์นั้นมีลักษณะเหมือนกับกษัตริย์คาเฟจริงๆ ชาวอียิปต์สมัยก่อนใช้วิธีการวาดภาพและจดบันทึกโดยการใช้สัญลักษณ์แทนตัวอักษรลงบนกระดาษปาปิรัส ซึ่งเป็นกระดาษที่ทำจากต้นกกมาชานานแล้ว ซึ่งกระดาษประเภทนี้มีความคงทนมากและสามารถเก็บไว้ได้จนถึงปัจจุบันนี้ ยุคอียิปต์โบราณได้เจริญรุ่งเรืองมาจนกระทั่งในช่วงประมาณ 1,100 ปีก่อนคริสตกาล จักรวรรดิอียิปต์ได้เสื่อมลงและเสียอำนาจให้แก่พวกอัสซีเรียน และเปอร์เซียตามลำดับ และภายหลังก็ตกอยู่ภายใต้อำนาจของกรีกในสมัยพระเจ้าอเล็กซานเดอร์มหาราช ซึ่งพระเจ้าอเล็กซานเดอร์นี้ไม่เพียงแต่ยึดดินแดนอียิปต์ได้เท่านั้นแต่พระองค์ยังได้ยึดเมืองต่าง ๆ ในดินแดนเมโสโปเตเมียให้มาขึ้นอยู่กับกรีกที่มีพระองค์ปกครองเองทั้งหมด แต่เนื่องจากดินแดนที่พระองค์ยึดมาได้ทั้งหมดนั้นครอบคลุมพื้นที่เป็นบริเวณกว้างมากคือ มีทั้งดินแดนอียิปต์และเมโสโปเตเมียทั้งหมด จึงทำให้พระองค์ต้องแบ่งการปกครองให้แยกย่อยออกไปด้วย โดยพระเจ้าอเล็กซานเดอร์ได้ทรงตั้งเมืองอเล็กซานเดรียขึ้นที่บริเวณปากแม่น้ำไนล์ และแต่งตั้งให้ราชวงศ์โทเลมี ซึ่งเป็นราชวงศ์ที่มีเชื้อสายกรีกแต่อาศัยอยู่ในอียิปต์ในขณะนั้นให้ขึ้นครองราชย์เป็นพระมหากษัตริย์ปกครองอียิปต์ต่อมาจนถึงสมัยพระเจ้าโทเลมีที่ 13 จึงสิ้นกษัตริย์ ผู้ที่ได้ขึ้นมาปกครองอียิปต์เป็นคนต่อมาคือพระนางเจ้าคลีโอพัตราแห่งอียิปต์ ซึ่งในสมัยนั้นโรมันกำลังเรืองอำนาจและได้ยกกองทัพมาตีอียิปต์แต่ไม่สามารถตีอียิปต์ได้เนื่องจากพระนางเจ้าคลีโอพัตราได้ใช้ความสวยของนางในการทำเสน่ห์มัดใจให้กงสุลโรมันคือ จูเลียสซีซาร์ และ มาร์คแอนโทนี ที่ตั้งใจจะมาตีอียิปต์พ่ายแพ้กลับไปเพราะความสวยจึงไม่สามารถทำอะไรอียิปต์ได้ จนกระทั่งหมดสมัยของจูเลียสซีซาร์ และมาร์คแอนโทนี โรมันก็ได้ส่งกงสุลคนถัดไปคือ ออกตาวิวุส มาตีอียิปต์แต่ครั้งนี้คลีโอพัตราไม่สามารถมัดใจได้ พระนางจึงฆ่าตัวตายโดยการให้งูพิษกัด อียิปต์จึงตกเป็นส่วนหนึ่งของจักรวรรดิโรมันตั้งแต่นั้นสืบมา

ศิลปะกรีก

กรีกเป็นชาติที่สืบเชื้อสายมาจากชนเผ่าอินโด ยูโรเปียน ที่ตอนแรกเป็นพวกเร่ร่อน แต่ตอนหลังได้ทำสงครามกับชาวซัมเมเรียนและสามารถยึดครองดินแดนแถบเมโสโปเตเมียได้ และเรืองอำนาจในแถบเมโสโปเตเมียในเวลาถัดมากรีก เรียกวัฒนธรรมตนเองว่า เฮเลนนิส (Hellenes) เรียกบ้านเมืองตนเองว่า เฮลลัส (Hellas) คำว่า กรีก เป็นชื่อที่โรมันตั้งให้ กรีกมีการปกครองแบบนครรัฐ เรียกว่า โปลิส มีอิสระที่จะปกครองตนเอง คนในแต่ละท้องถิ่นจะรักดีเฉพาะเขตของตน นครรัฐที่สำคัญคือเอเธนส์และสปาร์ตา เอเธนส์เป็นนครรัฐที่เจริญที่สุดและมีอิทธิพลต่อโลกสมัยหลังมากที่สุดในแต่ละนครรัฐจะมีเงินเหรียญและอัตราแลกเปลี่ยนเงินตราใช้เป็นของตนเองจึงเกิดอาชีพแลกเปลี่ยนเงินขึ้นจนกลายเป็นนายธนาคารรับฝากและให้กู้เงิน เก็บดอกเบี้ยจรรำรวย ปราบกฏป้อมค่ายเก็บภาษีที่ผ่านทางจากพ่อค้าที่กรุงทรอยเป็นสิ่งที่ทำให้เห็นถึงเรื่องการเจริญรุ่งเรืองทางการเงินที่ชัดเจนของกรีก

ชาวกรีกเป็นผู้ใฝ่รู้ ทั้งในสิ่งรอบตัวและจากพื้นที่ห่างไกล ชอบซักถาม เชื่อในลัทธิเหตุผล (Rationalism) อีกทั้งลัทธิอุดมคติ (Idealism) และคำนึงถึงประโยชน์ต่อเพื่อนมนุษย์ตามหลักมนุษยธรรม (Humanism) รักธรรมชาติ และเชื่อว่ามีพลังลึกลับหรือเทพเจ้าที่สามารถให้คุณให้โทษมีความเชื่อเกี่ยวกับเทพเจ้าหลายองค์ (Polytheism) ว่าเป็นผู้บันดาลให้เป็นไป พระเจ้ามีหน้าตาและความคิดคล้ายมนุษย์ แต่มีพลังมากกว่ามนุษย์เช่นเทพซุส หรือเซอัส เป็นเทพบุตรของเทพทั้งหมดสถิตอยู่บนยอดเขาโอลิมปัสมีภรรยาชื่อเฮรา ซึ่งเป็นเทพีแห่งสวรรค์และการแต่งงาน อพอลโล เป็นสุริยเทพ เทพแห่งศิลปะและการแพทย์ เป็นต้น ความเชื่อของชาวกรีกโดยทั่วไปเป็นแบบเชื่อเทพเจ้า ที่ถือว่าเหตุการณ์ต่าง ๆ ทั้งในชีวิต สังคม และธรรมชาติ เกิดจากการบันดาลของเทพเจ้า เสิร์ชนหรือชาวกรีกมีระบบการใช้แรงงานทาสทำงานประเภททำนา ทำงานช่างหรือเป็นเสมียนแทน จึงทำให้ชาวกรีกมีเวลาและโอกาสร่วมแสดงความคิดเห็นเชิงเหตุผลในด้านปรัชญาแขนงต่าง ๆ เช่น คณิตศาสตร์ ศิลปะ โดยไม่มีชาติใดจะเทียบได้ ก่อให้เกิดนักปรัชญาขึ้นมามากมายหลายคนไม่ว่าจะเป็น โซเครตีส (Socrates, 469-399 ปีก่อน ค.ศ.) และศิษย์ของโซเครตีส ที่เป็นนักปราชญ์ไม่แพ้กัน ก็คือเพลโตกับอริสโตเติล

ศิลปะในสมัยกรีกจะสามารถแบ่งออกได้เป็น 4 ยุคคือ

1. ยุคจิโอเมตริก 1103 - 703 ปีก่อนคริสตกาล
2. ยุคอาร์คาอิก 700 - 480 ปีก่อนคริสตกาล
3. ยุคคลาสสิก 480 - 300 ปีก่อนคริสตกาล
4. สมัยเฮเลนนิสติก 300 - 17 ปีก่อนคริสตกาล

1. ศิลปะยุคจีโอเมตริก (1103 - 703 ปีก่อนคริสตกาล)

ส่วนใหญ่จะเป็นเรื่องศาสนา และเป็นประติมากรรมที่ทำมาจากรูปสำริดซึ่งสร้างขึ้นเพื่อถวายแก่เทพเจ้า โดยเฉพาะ วัสดุที่นำมาใช้ในงานศิลปะในยุคนี้ส่วนใหญ่จะเป็น ทองแดง และดินเผา ประติมากรรมโลหะบางอย่างทำโดยใช้วิธีนำแผ่นโลหะมา.yahooเข้าด้วยกัน บางรูปก็หล่อโดยใช้แม่พิมพ์ทราย ประติมากรรมส่วนใหญ่จะเป็นวิธีการเข้าถึงมโนภาพเป็นหลัก เช่น รูปคนนั้นศิลปินจัดทำขึ้นมาเองตามความทรงจำ ตามปัจเจกร่างกายของมนุษย์ ไม่ได้ทำขึ้นจากประสบการณ์ทางสายตาโดยตรง ผลที่ออกมาจึงทำให้รูปปั้นยังดูรวบรัดและแข็งกระด้างคล้ายกับรูปทรงประติมากรรมของอียิปต์ เรียกว่าเป็นทรงแบบเลขาคณิต อย่างเหนียวแน่นจึงเป็นเหตุให้เรียกว่า สมัยจีโอเมตริก ซึ่งมีความหมายว่า สมัยแห่งรูปเลขาคณิตนั่นเอง

2. ศิลปะยุคอาร์เคอิก (700 – 480 ปีก่อนคริสตกาล)

ส่วนใหญ่จะเป็นภาพเขียนภาชนะสีดำและสีแดง ประติมากรรมหญิงสาวหรือโคเร (Kore) ประติมากรรมชายหรือคูรอส (Kouros) สมัยนี้สิ่งที่แตกต่างไปจากเดิมคือเรื่องของรูปปั้นชาย หรือหญิงเปลือย ซึ่งไม่สามารถเป็นได้ในยุคก่อนหน้าและศิลปะของอียิปต์ ซึ่งเป็นจุดเด่นที่เกิดขึ้นมาในสมัยอาร์เคอิกนี้ ส่วนงานจิตรกรรมจะเน้นไปที่การวาดลวดลายลงบนภาชนะเช่น แจกัน หรือ จานชาม เป็นต้น นอกจากนี้เสาแบบกรีกก็ได้สร้างขึ้นมาในยุคนี้โดยมีเสาทั้งหมด 3 ประเภทคือ แบบโดริก ซึ่งมีหัวเสาที่เรียบและดูหนักแน่น คงทน เสาแบบไอโอนิกเป็นเสาที่หัวเสามีลักษณะม้วนออกทั้ง 2 ด้าน และเสาแบบโครินเทียนซึ่งหัวเสามีการตกแต่งสวยงามด้วยลวดลายมากมาย

3. ศิลปะยุค คลาสสิก (Classic)

ยุคนี้จะมีวิหารและโรงละครเกิดขึ้นมากมาย เช่น วิหารพาเธนอน วิหารอีเรคธิอุม โรงละครกลางแจ้ง ประติมากรรมนักกีฬา สถาปัตยกรรมที่สำคัญของกรีก อโครโพลิส (Acropolis) และวิหารเทพเจ้า โรงมหรสพ (Theatre) เรียกว่า โอดีอุมหรือ โอเดียม (Odeum) อูอะกอร่า (Agora) เรียกตลาดหรือบริเวณจัตุรัสย่านชุมนุมชน สโตเอ (Stoa) เป็นอาคารเปิดคล้ายระเบียงหรือทางเชื่อมระหว่างสถานที่หนึ่งกับอีกที่หนึ่ง มีเสาตั้งเรียงรายและมีหลังคาคลุม ประติมากรรมยุคคลาสสิก ประติมากรรมมีลักษณะอิสระ ไม่ถูกกำหนดให้อยู่ในกรอบแท่งหิน รูปคนมีความเคลื่อนไหวเป็นธรรมชาติมากขึ้นสร้างงานตามหลักกายวิภาคมากขึ้น

4. สมัยเฮเลนนิสติก (330 – 17 ปีก่อนคริสตกาล)

ประติมากรรม Hellenistic ไม่เพียงคัดลอกประติมากรรมคลาสสิกที่มีมาก่อนหน้าเท่านั้นแต่นำเอาศิลปะของชาติและอารยธรรมอื่น ๆ มาผสมด้วย ไม่ว่าจะเป็นศิลปะแบบอียิปต์โบราณหรือแม้แต่ศิลปะแบบโรมัน นำมาผสมกับศิลปะกรีกแบบคลาสสิกและออกมาเป็นศิลปะในสมัยของเฮเลนนิสติก

ศิลปะโรมัน

โรมันได้ปรากฏบุคลิกลักษณะชัดเจนในช่วง 539 ปีก่อนคริสตกาล ซึ่งแบบอย่างศิลปะนี้ได้มีอยู่เรื่อยมาถึง ค.ศ.497 ในช่วงหลังศิลปะโรมันได้เปลี่ยนเรื่องราวใหม่เป็นเรื่องราวศาสนาคริสต์เป็นเวลานานทีเดียว จนกระทั่งกรุงคอนสแตนติโนเปิ้ลได้กลายเป็นเมืองหลวงใหม่ของจักรวรรดิโรมัน ในปีค.ศ.327 ทำให้สมัยแห่งโรมันต้องสิ้นสุดไปโดยปริยาย สิ่งที่เห็นได้ชัดในศิลปะโรมันก็คืออารยธรรมกรีกและอีทรัสกัน ชาวโรมันก็คล้ายกับชาวกรีกตรงที่ไม่สนใจเรื่องชีวิตหลังความตายเท่าไรนัก พวกเขาสนใจเรื่องการจัดระเบียบตลอดจนการหาประโยชน์จากโลกทางกายภาพ สิ่งเหล่านี้ได้สะท้อนให้เห็นอย่างชัดเจนในศิลปะของพวกเขาแต่ชาวโรมันเห็นว่าศิลปะทางด้านจิตรกรรมและประติมากรรมมีความสำคัญน้อยกว่างานทางด้านดนตรีและบทกวีศิลปะและวรรณคดีโรมันได้นำงานของกรีกมาเป็นตัวอย่างทำให้เทพเจ้าต่าง ๆ ของกรีกกลับมาปรากฏในศิลปะโรมันอีกครั้งแต่เปลี่ยนชื่อเป็นภาษาละติน ชาวโรมันได้สร้างวรรณกรรมทางประวัติศาสตร์ไว้ควบคู่ไปกับการบันทึกประวัติศาสตร์ไว้ในศิลปกรรม สถาปัตยกรรมโรมันเน้นไปที่โครงสร้างวงโค้ง หลังคาทรงโค้ง หลังคาทรงกลม ซึ่งโครงสร้างวงโค้งโรมันมีชื่อเรียกว่าโรมันอาร์ค อนุสาวรีย์ที่เป็นสามัญที่สุดของชาวโรมันได้แก่ประตูชัยหรือเรียกว่า ตรีอุมฟัล อาร์ค ประตูชัยเป็นสิ่งก่อสร้างตั้งอิสระประดับด้วยคำจารึกและรูปนูนซึ่งบรรยายถึงเหตุการณ์ที่เป็นอนุสรณ์ในประวัติศาสตร์ของชาวโรมัน ประติมากรรมโรมันได้รับอิทธิพลมาจากชาวอีทรัสกันและชาวกรีกสมัยเฮลเลนิสติก ถึงกระนั้นชาวโรมันก็ได้พัฒนาประติมากรรมบางประเภทที่แสดงออกถึงวัฒนธรรมโรมันอย่างชัดเจนโดยการทำรูปเหมือนกันกับมนุษย์จริง ๆ โดยลักษณะทางกายภาพจะต้องมีความถูกต้องและจริงจัง ประติมากรรมโรมันก้าวไปไกลกว่าประติมากรรมสมัยเฮลเลนิสติกในด้านการแสดงเหตุการณ์ที่ชัดเจนโดยการแสดงรายละเอียดบนใบหน้า การแต่งกาย และสิ่งแวดล้อมต้องถูกต้องชัดเจน บางทีชาวโรมันก็นำเหตุการณ์ประวัติศาสตร์มาทำเป็นภาพเชิงเปรียบเทียบวัสดุมูลฐานที่ชาวโรมันใช้สร้างประติมากรรมได้แก่ ซีเมนต์ ดินเผา หิน และสำริด

จิตรกรรมโรมันส่วนมากอาศัยข้อมูลมาจากจิตรกรรมฝาผนังที่พบในเมืองปอมเปอี เมืองสตาร์บิโอ และเมืองเฮอรัคูลาเนียมเราอาจจะสันนิษฐานได้ว่าจิตรกรรมโรมันสมัยดังกล่าวได้รับอิทธิพลมาจากสมัยเฮลเลนิสติกที่หายสาบสูญไปได้เพราะมีศิลปินกรีกหลายคนได้เข้าไปมีบทบาทในจิตรกรรมโรมันเนื่องจากบางภาพของจิตรกรรมโรมันมีคำจารึกและลายเซ็นภาษากรีกอยู่ด้วยจิตรกรรมฝาผนังส่วนใหญ่จะเขียนด้วยสีฝุ่นผสมกับกาวน้ำปูน สีซีดจางร้อนก็มีใช้บ้างเพียงไม่กี่สีเท่านั้นพื้นลงสีทำด้วยการฉาบปูนขาวผสมทรายทับกัน 3 ครั้งแล้วเอาปูนเนื้อละเอียดฉาบทับอีก 3 ครั้ง ปูนชั้นนอกมักจะผสมกับผงหินอ่อนด้วยก่อนที่จะระบายสีลงไปจะต้องขัดผิวปูนฉาบเสียก่อน ภาพที่ทำตามกรรมวิธีนี้จะมีความทนทานมากเป็นพิเศษ ส่วนภาพประดับเศษหินหรือที่เรียกว่าโมเสอิกก็มีใช้กันอย่างกว้างขวางในสมัยนี้ จักรวรรดิโรมันมาถึงช่วงรุ่งโรจน์ใน 537 ปีก่อนคริสตศักราช อำนาจและความมั่งคั่งของอาณาจักรช่วงนี้ได้สะท้อนให้เห็นในการออกแบบทางสถาปัตยกรรมด้วยซึ่งสถาปัตยกรรมในยุคนี้จะมีขนาดกว้างใหญ่และมีการตกแต่งฟุ่มเฟือยตัวอย่างสถาปัตยกรรมต่าง ๆ อาจดูได้จากลานชุมนุมชาวเมืองหรือฟอรัม เสาของโรมันก็ได้รับอิทธิพลมาจากกรีกโดยชาวโรมันนิยมเสาแบบโครินเทียนโดยได้นำเสาแบบโครินเทียนมาผสมกับเสาแบบไอโอนิกทำให้เกิดเป็นหัวเสาแบบคอมโปสิตขึ้นมาอีกแบบหนึ่งโดยการใช้เสาในการตกแต่งนั้นจะแบ่งตามชนชั้นด้วยเช่นกัน ความมั่งคั่งของชาวโรมันมิได้จับจ่ายไปกับการสร้างวิหารเท่านั้นแต่ในสมัยนี้ยังใช้ไปกับการอนุสาวรีย์ผู้นำ คฤหาสน์ และสถานที่บันเทิงใจสาธารณะ ได้แก่ โรงอาบน้ำ โรงมหรสพ ชาวโรมันยังได้สร้างโรงมหรสพทรงวงรีขึ้นมาเพื่อการแข่งขันกรีฑาและกีฬาเชิงต่อสู้ซึ่งเป็นที่โด่งดังมาจนถึงสมัยปัจจุบันก็คือโคลอสซียูมนั่นเอง ในช่วงเวลา 535 ปีก่อนคริสตศักราช โลกของศาสนาคริสต์ได้เบนความสนใจเดิมของชาวโรมันไปมาก ปฎิมากรรมรูปเหมือนในสมัยนี้มีท่าเคลื่อนไหวมากขึ้นมีศีรษะบิดเอี้ยวไปทางหนึ่งส่วนนัยน์ตาเหลือบไปอีกทางหนึ่งรูปเหมือนแบบชนิดครึ่งตัวในสมัยนี้มีการทำไปถึงช่วงไหล่และบางครั้งไปถึงแขนทั้งสองข้างด้วย นัยน์ตาเบิกกว้างและแสดงอาการครุ่นคิดการแกะสลักในสมัยนี้หายาขึ้นหรือกระทำพอรรวรดเท่านั้น และมีรูปทรงที่จำเริญมากขึ้น จิตรกรในสมัยนี้เริ่มไม่สนใจกับสิ่งที่ปรากฏทางกายภาพแต่หันไปเพิ่มความแบนให้กับรูปทรงต่าง ๆ ที่มีพลังอยู่ในเนื้อหาทางสัญลักษณ์มากกว่าในการเลียนแบบความแท้จริงทางกายภาพ

ศิลปะอินเดียสมัยก่อนประวัติศาสตร์

ในทศวรรษของปีค.ศ.๒๒๐ การขุดค้นหาหลักฐานทางโบราณคดีเพื่อพิสูจน์ความเจริญของอินเดียในสมัยก่อนประวัติศาสตร์และจากการขุดค้นก็พบซากเมืองฮัปปา (Harappa) และโมเฮนโจ-ดาโร (Mohenjo-Daro) ในลุ่มแม่น้ำสินธุ ซึ่งนักโบราณคดีสันนิษฐานว่าสองเมืองนี้เป็นศูนย์กลางของอารยธรรมเก่าแก่สมัยก่อนประวัติศาสตร์ที่ครอบคลุมพื้นที่ส่วนใหญ่ของลุ่มแม่น้ำสินธุและตอนบนของลุ่มแม่น้ำคงคาเมื่อสมัยประมาณ 2000–1500 ปีก่อนคริสตศักราช จากหลักฐานพบว่าชาวอินเดียในลุ่มแม่น้ำสินธุเป็นชาวเมืองที่มีความเจริญมาก โดยสังเกตจากการวางผังเมืองอย่างเป็นระเบียบ ถนนตัดเป็นมุมฉาก นอกจากนี้ยังมีการขุดพบศิลปวัตถุที่แสดงให้เห็นถึงความเชื่อและความคิดสร้างสรรค์ เช่น ที่ประทับตราทำด้วยหินสบู่โดยแกะเป็นเทพเจ้าที่เป็นสัตว์ประเภทต่าง ๆ ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นรูปวัวอินเดีย และยังพบเครื่องประดับทำด้วยหินมีค่าหลายชนิด บางชนิดก็ทำด้วยกระดูกสัตว์จำพวกงาช้าง เปลือกหอย รวมถึงดินเผาที่ทำเป็นรูปนก เสือ ช้าง จระเข้แต่ที่แสดงให้เห็นว่ามีการติดต่อกับเมโสโปเตเมียและอียิปต์ในสมัยนั้นก็คือประติมากรรมลอยตัวขนาดเล็กซึ่งเป็นรูปครึ่งตัวของชายมีเครา ใบหน้าคล้ายชนชาติเซมิติก (Semitic) นอกจากนี้ในเมโสโปเตเมียยังมีเทพเจ้าบางองค์ของอารยธรรมลุ่มแม่น้ำสินธุที่มีอิทธิพลอยู่ในศาสนาพราหมณ์-ฮินดูในปัจจุบัน ซึ่งหลักฐานแสดงความต่อเนื่องของอารยธรรมอินเดีย สมัยประวัติศาสตร์ ศิลปะอินเดียในสมัยนี้ส่วนใหญ่จะมุ่งพรรณนาหรือเล่าเรื่องเป็นสำคัญ (Base relief) เช่นภาพเขียนบนฝาผนังขนาดใหญ่ในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 4 ศิลปะอินเดียเป็นศิลปะที่เจริญรุ่งเรืองสูงสุดศิลปะหนึ่งของโลกในยุคนั้น โดยสามารถจำแนกออกเป็นต่าง ๆ ได้ดังนี้

1. ศิลปะแบบสลัญจี(Sanchi)

เป็นศิลปะของอินเดียในสมัยประวัติศาสตร์ที่เก่าแก่ที่สุด โดยเฉพาะอย่างยิ่งในรัชสมัยของพระเจ้าอโศกมหาราช นั้น ปรากฏผลงานแบบสลัญจีทั้งในด้านสถาปัตยกรรม ประติมากรรม และจิตรกรรม ศิลปะสลัญจีมีลักษณะเป็นโอคว่ำหรือชั้นคว่ำลักษณะดังกล่าวเป็นแบบอย่างสร้างสถูปอื่นๆ ในสมัยต่อมาเรียกสถูปว่า “ศิลปะแบบสลัญจี” ส่วนทางด้านประติมากรรมของอินเดียในระยะแรกมักจะเป็นลวดลายประกอบสถาปัตยกรรม มีทั้งประเภทประติมากรรมลอยตัว ซึ่งมักเป็นรูปเคารพในศาสนสถานหรือเทพเจ้าสำคัญๆ เช่น รูปแม่พระธรณี และประเภทภาพสลักนูนต่ำสำหรับพรรณนาเรื่องราวทางศาสนา แต่ศิลปะในสมัยนี้ยังไม่กล้าประดิษฐ์พระพุทธรูปประวัติ จะใช้สัญลักษณ์แทนอาทิ ดอกบัวแทนปางประสูติ ต้นโพธิ์แทนปางตรัสรู้ ธรรมจักรแทนปางปฐมเทศนา และสถูปแทนปางปรินิพพาน

2. ศิลปะแบบคันธาระ(Candhara)

รับอิทธิพลศิลปะของกรีกกรุ่นหลังเข้ามาผสมผสานกับศิลปะท้องถิ่นมากขึ้น ที่สำคัญคือการสร้างพุทธศิลป์โดยนิยมทำด้วยหินชิสต์ (Schist) สีน้ำเงินปนเทาหรือมักจะเขียนหรือใช้ปูนปั้นแล้วระบายสีพระพุทธรูปแบบ “คันธาระ” ทำให้เห็นถึงอิทธิพลของกรีกต่อศิลปะแบบคันธาระอย่างชัดเจน นอกจากนี้ศิลปะแบบคันธาระยังเป็นศิลปะสมัยแรกที่กำลังประดิษฐ์พระพุทธรูปขึ้นเป็นมนุษย์อันเป็นแบบที่เก่าแก่ที่สุด ด้วยความคิดใหม่เช่นนี้ได้ส่งผลสะท้อนไปสู่การประดิษฐ์รูปภาพทางพระพุทธศาสนา อาทิ ปางประสูติที่มีภาพพระพุทธรองค์เสด็จออกมาจากปรีศว์(สีข้าง) ของมารดา หรือแสดงภาพปางเสด็จเข้าสู่ปรินิพพาน เป็นรูปพระพุทธรเจ้ากำลังบรรทมตะแคงสีนพระชนม์แวดล้อมไปด้วยพุทธสาวก

3. ศิลปะแบบมถุรา (Mathura)

ประติมากรรมในสมัยนี้จะนิยมใช้หินทรายสีชมพูแก่ ลักษณะของพระพุทธรูปในสมัยนี้แม้จะยังคงแสดงให้เห็นอิทธิพลของศิลปะแบบคันธาระอยู่บ้างแต่พระพักตร์ของพระองค์จะมีลักษณะคล้ายชาวอินเดียมากขึ้น พระเศียรมีลักษณะกลม ผ่าจีวรบางยิ่งกว่าแบบคันธาระและแนบสนิทกับลำตัว นอกจากนี้ยังมีภาพสลักบนงาช้างและกระดุกด้วยวิธีแกะสลักศิลปะแบบมถุรา ระยะเวลาหลังยังคงรักษาการประดิษฐ์แบบธรรมชาติของศิลปะอินเดียโบราณไว้

4. ศิลปะแบบอมราวตี (Amaravati)

มีลักษณะผสมผสานโดยบางส่วนจะคล้ายกับมถุราลักษณะแบบอมราวตี จะแสดงความเคลื่อนไหวที่เด่นชัดมากในระยะแรก และต่อมาก่อยสงบลงแล้วกลับแสดงท่าเคลื่อนไหวใหม่อีกครั้ง ศิลปะแบบนี้จะเป็นการผสมระหว่างศิลปะอินเดียสมัยโบราณและการทำตามอุดมคติปะปนกับการแสดงชีวิตจิตใจ ภาพที่สำคัญในสมัยนี้จะเป็นภาพในวงกลม แสดงการนำบาตรหรือเกศาของพระพุทธเจ้าขึ้นไปสู่สวรรค์ พระพุทธรูปอมราวตีมักจะครองจีวรห่มเฉียง จีวรเป็นริ้วทั้งสองข้าง และที่เบื้องล่างใกล้พระบาทมีขอบจีวรหนา ยกจากทางด้านขวาขึ้นมาพาดขอพระหัตถ์ซ้าย

5. ศิลปะแบบคุปตะ (Gupta)

ถือเป็นยุคทองของศิลปะอินเดียซึ่งลักษณะศิลปะแบบคุปตะ มีลักษณะสมัยใหม่ที่พัฒนาจากศิลปะแบบเก่ามีความสมดุลได้สัดส่วน มีความละเอียดอ่อนสวยงามที่เป็นธรรมชาติ มีรูปร่างและเส้นเด่นชัดซึ่งแสดงให้เห็นความเป็นตัวของตนเองในทางสร้างสรรค์ผลงาน โดยผลงานที่สำคัญคือพระพุทธรูป เช่น สารนาถ (Sarnath) และมถุรา (Mathura) ภาพสลักนูนสูงที่ถ้ำเอลลูรา จิตรกรรมที่ถ้ำอชันตาเป็นภาพในพระพุทธศาสนาที่สมบูรณ์ทั้งในด้านองค์ประกอบและความสมดุล พระพุทธรูปสมัยคุปตะมีชื่อเสียงแพร่หลายมากที่สุด เนื่องจากเป็นพระพุทธรูปที่แสดงความอ่อนโยน ความเมตตากรุณาลักษณะที่สงบนิ่งสำรวม ศิลปะสมัยคุปตะจึงมีอิทธิพลต่อศิลปะในสมัยหลังหลัง ๆ สืบต่อมาอีกหลายศตวรรษ

ศิลปะไบแซนไทน์

ศิลปะไบแซนไทน์ หมายถึงศิลปะของรัฐที่นับถือนิกายอีสเทิร์นออร์ทอด็อกซ์ซึ่งอยู่ในระยะเวลาเดียวกับอาณาจักรไบแซนไทน์แต่มีได้อยู่ใต้การปกครองของอาณาจักรไบแซนไทน์ เช่น ประเทศบัลแกเรีย เซอร์เบีย หรือรัสเซีย รวมทั้งศิลปะของรัฐอาณาจักรเวนิส และราชอาณาจักรซิซิลี ศิลปะของผู้นับถือนิกายอีสเทิร์นออร์ทอด็อกซ์ที่อาศัยอยู่ในจักรวรรดิออตโตมันมักจะเรียกว่า ศิลปะหลังไบแซนไทน์ ศิลปะไบแซนไทน์บางลักษณะที่เริ่มจากอาณาจักรไบแซนไทน์ โดยเฉพาะการเขียนภาพแบบที่เรียกว่า รูปสัญลักษณ์ (icon) และสถาปัตยกรรมการสร้างศาสนสถานยังคงทำกันอยู่จนถึงปัจจุบันนี้ในประเทศกรีซ ประเทศรัสเซีย และบางประเทศที่อยู่ในเครืออีสเทิร์นออร์ทอด็อกซ์

งานประติมากรรม ในปลายยุคนี้คริสเตียนถูกลดความสำคัญลง อันเนื่องมาจากบทบัญญัติในพระคัมภีร์เกี่ยวกับรูปเคารพบูชาประติมากรรมมักจำกัดอยู่กับงานขนาดเล็ก ๆ ได้แก่งานแกะสลักรูปคนบนโลงศพ ถ้วยและจาน โลหะ งานแกะสลักงาช้าง โศภบรรจุธาตุศักดิ์สิทธิ์ คำว่า “ไบแซนไทน์ ” เรียกตามชื่อจักรวรรดิไบแซนไทน์ ที่มีกรุงคอนสแตนติโนเปิลเป็นเมืองหลวง (ปัจจุบันคือนครอิสตันบูลในประเทศตุรกี) ลักษณะศิลปะไบแซนไทน์ มีลักษณะคาบเกี่ยวกับศิลปะคริสเตียนอยู่มาก และยังมีสืบเนื่องกันต่อมาเป็นเวลาอีกยาวนาน โดยมีลักษณะศิลปะแบบตะวันออกมาผสมผสานอยู่ด้วย ระหว่างที่ศิลปะแบบไบแซนไทน์เจริญรุ่งเรืองก็มีศิลปะแบบอิสลามเกิดขึ้น

สถาปัตยกรรมไบแซนไทน์ อาคารในสมัยแรกนั้นจะเป็นเรื่องราวเกี่ยวกับผู้ถูกฆ่าเรื่องศาสนา วิหาร พิธีเจิม น้ำมนต์ ผนังภายนอกอาคารจะถูกปล่อยไว้เรียบ ๆ ทึบ ๆ ผนังภายในอาคารจะประดับด้วยเศษหินสีแวววาว ส่วนต่าง ๆ ของอาคาร เช่น เสารายแบบโรมัน เสาก่ออิฐ หลังคาทรงโค้ง แผ่นผนังอาคารมี 2 แบบ คือ แบบชนิดตามยาว และแบบชนิดศูนย์กลาง ซึ่งมีรากฐานมาจากสถาปัตยกรรมโรมันอาคารที่มีแนวยาวเหมาะสำหรับขบวนพิธีการที่สง่างาม อาคารชนิดมีศูนย์กลาง สำหรับเป็นสถูปสถานของนักบุญคนสำคัญ แต่ต่อมานิยมสร้างโบสถ์แบบมีศูนย์กลางกันมาก อาคารแบบมีศูนย์กลางอาจมีหลายรูปทรง เช่น ทำเป็นรูปทรงไม้กางเขนกรีก อยู่ภายในรูปจัตุรัส หรือไม้ก็รูปวงกลม โบสถ์ที่มีผนังชนิดมีศูนย์กลางมักทำหลังคาทรงโค้ง หรือทรงกลมด้วยอิฐหรือหิน อาคารทรงเรือนโค้งขนาดใหญ่มักทำเครื่องบนหลังคาด้วยไม้ท่อนทำบนฝาผนังและแผงไม้ ตลอดจนทำเป็นภาพประกอบเรื่องในหนังสือ เขียนด้วยสีฝุ่น สีซีผึ้งร้อน และสีปูนเปียกอย่างแห้ง แสดงรูปคนกำลังสวดมนต์ และภาพปาฏิหาริย์ตอนสำคัญของพระผู้เป็นเจ้าของเจ้าที่นำมาจากพระคัมภีร์เก่าและใหม่ หนังสือในสมัยแรก ๆ ทำมาจากหนังสือสัตว์และเป็นหนังสือม้วน ภาพประกอบเรื่องในหนังสือแสดงให้เห็นความเป็นธรรมชาติ โดยแก้ไขให้เป็นเชิงสัญลักษณ์มากกว่าจะเป็นธรรมชาติแท้ ๆ ลักษณะของภาพเป็นรูปแบนและเป็นการใช้สีอย่างประหลาด ๆ

ศิลปะอิสลาม

ศิลปะอิสลาม (Islamic art) ในที่นี้หมายถึงรวมถึงงานทางด้านทัศนศิลป์ที่ได้รับการสร้างขึ้นในศตวรรษที่ 7 เป็นต้นมา โดยผู้คน (ซึ่งไม่จำเป็นต้องเป็นชนมุสลิมแต่อย่างใด) ที่อาศัยอยู่ในอาณาบริเวณถิ่นพำนักของประชากรที่มีวัฒนธรรมอิสลาม สำหรับศิลปะและสุนทรียศาสตร์ซึ่งจะได้รับการกล่าวถึงในที่นี้ ประกอบด้วย สถาปัตยกรรม ศิลปะการเขียนตัวอักษร (calligraphy) จิตรกรรม และงานเครื่องปั้นดินเผา หรือเซรามิคต่าง ๆ (ceramics) และอื่น ๆ โดยแบบฉบับ แม้จะไม่ใช่ทั้งหมด ศิลปะและสุนทรียศาสตร์อิสลามได้เพิ่มความสนใจไปที่การเขียนลวดลายและตัวอักษรอาราบิก (patterns and Arabic calligraphy) มากกว่าการเขียนภาพคน ทั้งนี้เนื่องมาจากความเกรงกลัวโดยชนมุสลิมจำนวนมากว่า การเขียนภาพคนนั้น เป็นเรื่องการบูชารูปปั้นและด้วยการกระทำเช่นนั้นถือเป็นการบาปต่อองค์อัลลอฮ์ ซึ่งเป็นเรื่องต้องห้ามในพระคัมภีร์อัล-กุรอาน ศิลปะการเขียนตัวอักษรอาราบิก (Arabic Calligraphy) และงานออกแบบลวดลายตัวหนังสือที่เขียนด้วยลายมือ (Calligraphic-ศิลปะการวาดเส้น) เป็นสิ่งที่พบได้ทุกหนแห่งในศิลปะอิสลาม ปกติแล้วได้รับการแสดงออกในการผสมผสานกับข้อความสั้น ๆ ที่นำมาจากพระคัมภีร์อัล-กุรอาน และคำประกาศต่าง ๆ ทางประวัติศาสตร์ บนอาคารสิ่งก่อสร้าง ด้านข้างต่าง ๆ ของธรรมมาศ และอื่น ๆ พระคัมภีร์ที่คัดลอกด้วยลายมือ การผลิตเหรียญ และงานศิลปะชั้นรองอื่น ๆ อย่างเช่น คนโทหรือกาน้ำ และภาชนะสำหรับบรรจุกำยานต่าง ๆ บ่อยครั้งที่มีการตกแต่งด้วยลวดลายตัวหนังสือที่เขียนด้วยลายมือในศิลปะอิสลาม

ศิลปะโกทิก

ศิลปะโกทิกเป็นศิลปะที่เกิดในยุโรปช่วงระหว่างคริสต์ศตวรรษที่ 12-15 มีศูนย์กลางที่ฝรั่งเศส คำว่า “โกทิก” เริ่มใช้ครั้งแรกโดยนักวิจารณ์ศิลปะสมัยสมัยฟื้นฟูศิลปวิทยาตอนปลายของอิตาลี เรียกรูปแบบของศิลปะ ที่เกิดในยุโรป ในช่วงเวลาดังกล่าวข้างต้น ที่เป็นผลงานของพวกกอท แฟรงก์ ลอมบาร์ค สลาฟ และแซกซัน ซึ่งต่างเป็นชนเผ่าป่าเถื่อน ไร้ความเจริญทางศิลปวิทยาการ ประการสำคัญ เป็นชนเผ่าที่ทำลายจักรวรรดิโรมัน ดังนั้นถ้อยสำเนียงหรือนัยยะ ที่ใช้ เรียกว่า “ศิลปะโกทิก” จึงเป็นการเรียกขานที่บ่งบอกไปในทางเย้ยหยันมากกว่าการชื่นชม เมื่อเปรียบเทียบกับคุณค่า ศิลปะแบบกรีก-โรมัน ที่มีกฎเกณฑ์ชัดเจน ซึ่งในสมัยฟื้นฟูศิลปวิทยาได้รื้อฟื้นกลับมาปรับใช้ในยุคสมัยของตน จน เรียกชื่อยุคว่าเรอเนซองค์

ศิลปะเรเนซองส์

หรือฟื้นฟูศิลปวิทยาการ หมายถึงย้อนกลับไปรื้อฟื้นศิลปวิทยาการแบบกรีก-โรมันขึ้นมาอีกนั้น จึงยังส่งผลให้มองศิลปกรรมอันเกิดจากฝีมือของผู้ทำลายอาณาจักรโรมันยิ่งดูไร้คุณค่าไร้รสนิยมยิ่งขึ้น จนนักวิจารณ์บางคนในยุคเรเนซองส์ใช้คำกล่าวหาศิลปะโกทิกก่อนข้างรุนแรงว่า เป็นศิลปะที่ “ไร้รสนิยม” และ “วิตถาร” สมัยฟื้นฟูศิลปวิทยา (ฝรั่งเศส: Renaissance; อิตาลี: Il Rinascimento; แปลว่า เกิดใหม่ หรือคืนชีพ) เป็นช่วงเวลาที่เกิดการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมในทวีปยุโรป ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของวัฒนธรรมยุคใหม่ สมัยฟื้นฟูศิลปวิทยาเป็นการเคลื่อนไหวทางวัฒนธรรมที่กินเวลาดั้งแต่ราว คริสต์ศตวรรษที่ 14 ถึง 17 ประกอบด้วย การเปลี่ยนแปลงทางวรรณกรรม วิทยาศาสตร์ ศิลปะ ศาสนาและการเมือง การฟื้นฟูการศึกษาโดยอาศัยผลงานคลาสสิก การพัฒนาจิตรกรรม และการปฏิรูปการศึกษาอย่างค่อยเป็นค่อยไป ซึ่งการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวได้อาศัยพลังของนักมนุษยนิยมและปัจเจกชนนิยมเป็นเครื่องจูงใจ เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่า สมัยฟื้นฟูศิลปวิทยาเกิดขึ้นในฟลอเรนซ์ แคว้นทัสคานี ในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 14 สถาปัตยกรรมในยุคเรเนซองส์ (Renaissance) จะเน้นความมีความสมมาตร (symmetry) ความได้สัดส่วน (proportion) การใช้รูปทรงเรขาคณิต (geometry) และลักษณะที่ปรากฏในสถาปัตยกรรมคลาสสิก เช่นสถาปัตยกรรมสมัย โรมัน การวางโครงสร้างจะเป็นไปอย่างมีแบบแผนไม่ว่าจะเป็นเสา หรือ คานรับเสา และการใช้ซุ้มโค้งครึ่งวงกลม การใช้โดม มุข (niche) หรือ aedicule

ซึ่งสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้เข้ามาแทนที่จะเป็นแบบตรงกันข้ามกับรูปทรงที่ซับซ้อน และไม่เป็นระเบียบ (irregular profile) ที่เป็นที่ยอมรับของสิ่งก่อสร้างแบบโกธิก จิตรกรรมของยุคฟื้นฟูศิลปวิทยาส่วนใหญ่เป็นงานที่ได้รับการจ้างจากสถาบันศาสนาของนิกายโรมันคาทอลิก งานที่จ้างมักจะเป็นงานขนาดใหญ่และมักจะเป็นภาพชุดที่เขียนเป็นจิตรกรรมฝาผนังเกี่ยวกับ “ชีวิตของพระเยซู”, “ชีวิตของพระแม่มารี” หรือชีวิตของนักบุญโดยเฉพาะนักบุญฟรานซิสแห่งอาซิซิ นอกจากนี้หัวข้อทางศาสนาแล้วก็อาจจะเป็นหัวเรื่องที่เป็นอุปมาที่สัมพันธ์กับการไถ่บาป (Salvation) และบทบาทของสถาบันศาสนาในการช่วยให้คนรอดจากบาปเกิดขึ้น งานประเภทอื่นที่สถาบันศาสนาสั่งให้ทำก็รวมทั้งฉากแทนบูชาที่เขียนด้วยสีฝุ่นบนแผง หรือต่อมาสีน้ำมันบนผ้าใบ นอกไปจากการสร้างฉากแทนบูชาขนาดใหญ่แล้ว ก็ยังมีการสร้างภาพขนาดเล็กที่ใช้ในการสักการะ (devotional pictures) กันเป็นจำนวนมากทั้งสำหรับสถาบันศาสนาเองและสำหรับใช้ในการสักการะส่วนบุคคล หัวเรื่องที่เป็นที่ยอมรับที่สุดในการวาดคือ “พระแม่มารีและพระบุตร” ประติมากรรมมีลักษณะคล้ายกันกับงานจิตรกรรม คือ การให้รายละเอียดตามสัดส่วนต่าง ๆ อย่างเหมือนจริง มีการจัดวางสัดส่วนต่าง ๆ อย่างซับซ้อน มีการนำหินสีต่าง ๆ มาใช้ผสมผสานกับโลหะสำริด เพื่อให้เกิดสีฉูดฉาดแต่ประติมากรชั้นนำจะไม่ใช้วัสดุที่มีสี แต่จะใช้กรอบและฉากหลังหลายสีเพื่อให้เกิดความเร้าอารมณ์ ส่วนตัวงานจะเป็นการลอกเลียนแบบให้คล้ายธรรมชาติเท่านั้น

ศิลปะบาโรก (Baroque)

คือยุคสมัยหนึ่งของงานศิลปะ ดนตรี สถาปัตยกรรม ที่เกิดขึ้นในช่วงระหว่างศตวรรษที่ 17 - 18 มีความเป็นมาจากกรุงโรม ในประเทศอิตาลี ซึ่งงานแต่ละประเภทก็จะมีลักษณะเฉพาะของงานนั้น ๆ บาโรกจะเน้นความเป็นนาฏกรรม ศิลปะจะแสดงความขัดแย้ง (tension) และความหรูหรา โอ้อ่า บาโรกเป็นลักษณะของ ประติมากรรม จิตรกรรม วรรณกรรม นาฏศิลป์ และดนตรียุคบาโรกรุ่งเรืองขึ้นมาด้วยการสนับสนุนจากคริสตจักรโรมันคาทอลิก ระหว่างการประชุมสภาสังคายนาแห่งเทรนต์ เมื่อปี ค.ศ. 1545-1563 ประเด็นหนึ่งที่มีการถกเถียงกันที่นั่นก็คือเรื่อง ความหมายและความสัมพันธ์ระหว่างศิลปะและศาสนา ทางที่ประชุมตกลงกันว่าศิลปะควรจะเป็นสิ่งที่สื่อสารเรื่อง ศาสนาโดยใช้วิธีจูงใจและสะเทือนอารมณ์ผู้ดูโดยตรง ในขณะที่เดียวกันอภิชน (Aristocracy) สมัยนั้นก็เห็นว่าแบบบาโรก เป็นศิลปะที่สร้างความประทับใจให้กับผู้ดู เป็นศิลปะที่แสดงความถึงความมีอำนาจของเจ้าของ วังแบบบาโรกจะสร้าง ต่อเนื่องกัน (sequence) จากห้องพักรอ (anterooms) ถึงบันไดใหญ่ (grand staircases) ไปจนถึงห้องรับรองใหญ่ (reception rooms) แต่ละตอนก็เพิ่มความโอ้อ่าขึ้นตามลำดับ รายละเอียดตกแต่งหรูหราและอลังการเช่นนี้เป็น ลักษณะของศิลปะสมัยนี้ ลักษณะเช่นนี้ครอบคลุมศิลปะทุกแขนง

ศิลปินบาโรกจะนิยมใช้รายละเอียดใกล้เคียงกัน (repeated and varied patterns) ครึ่งแล้วครึ่งเล่า แต่แต่ละครั้งจะค่อย ๆ แปรเปลี่ยนลวดลายไปที่ละเล็กละน้อย ลักษณะของศิลปะแบบบาโรกที่เด่นและแตกต่างจากสมัยอื่นคือ จะออกไปทางที่เรียกกันว่าอลังการ จะเต็มไปด้วยลวดลายประดิษฐ์ประดอย สีจัด หน้าตารูปปั้นจะไม่ตั้งใจให้เหมือนจริงแต่จะเป็นหน้าอímเอิบเหมือนเทพ ศิลปะแบบบาโรกแยกตัวจากศิลปะแบบจรีตนิยมของสมัยคริสต์ศตวรรษที่ 16 ซึ่งเน้นการประเทืองปัญญา มาเป็นศิลปะที่เน้นทางอารมณ์และความรู้สึก และทางนาฏกรรม (dramatic presentation) จุดมุ่งหมายคือทำให้ผู้ดูเข้าใจศิลปะได้ง่ายขึ้นโดยไม่ต้องตีความหมายที่ศิลปินแอบแฝงเอาไว้ นอกจากเข้าใจแล้วยังเกิดความสะเทือนอารมณ์ เนื้อหาของศิลปะแบบบาโรกมักจะเอามาจากเรื่องของวีรชนต่าง ๆ เช่น ประวัติพระเยซู หรือนักบุญต่าง ๆ ถึงแม้ว่าศิลปะบร็อกโคโคจะเข้ามาแทนศิลปะแบบบาโรกเมื่อต้นคริสต์ศตวรรษที่ 18 โดยเฉพาะการตกแต่งภายใน ภาพเขียน หรือมณชนศิลป์ แต่ทางด้านสถาปัตยกรรม สถาปัตยกรรมแบบบาโรกก็ยังเป็นที่นิยมกันมาจนถึงสมัยศิลปะแบบ Neoclassics เมื่อปลายคริสต์ศตวรรษที่ 18

ศิลปะแบบร็อกโคโค

ร็อกโคโคเป็นรูปแบบสุดท้ายของบาโรก เจริญรุ่งเรืองในราชสำนักในสมัยพระเจ้าหลุยส์ที่ 15 แห่งฝรั่งเศส แล้วย้ายออกสู่ราชสำนักต่าง ๆ ทั่วยุโรปเป็นลักษณะเพื่อชนชั้นสูง งานศิลปะมีลักษณะโอ้อ่า หรุหระ รูปทรงเส้นสายอ่อนโค้ง นุ่มนวลอ่อนหวาน บอบบาง และดูน่ารัก

ศิลปะแบบนีโอคลาสสิก

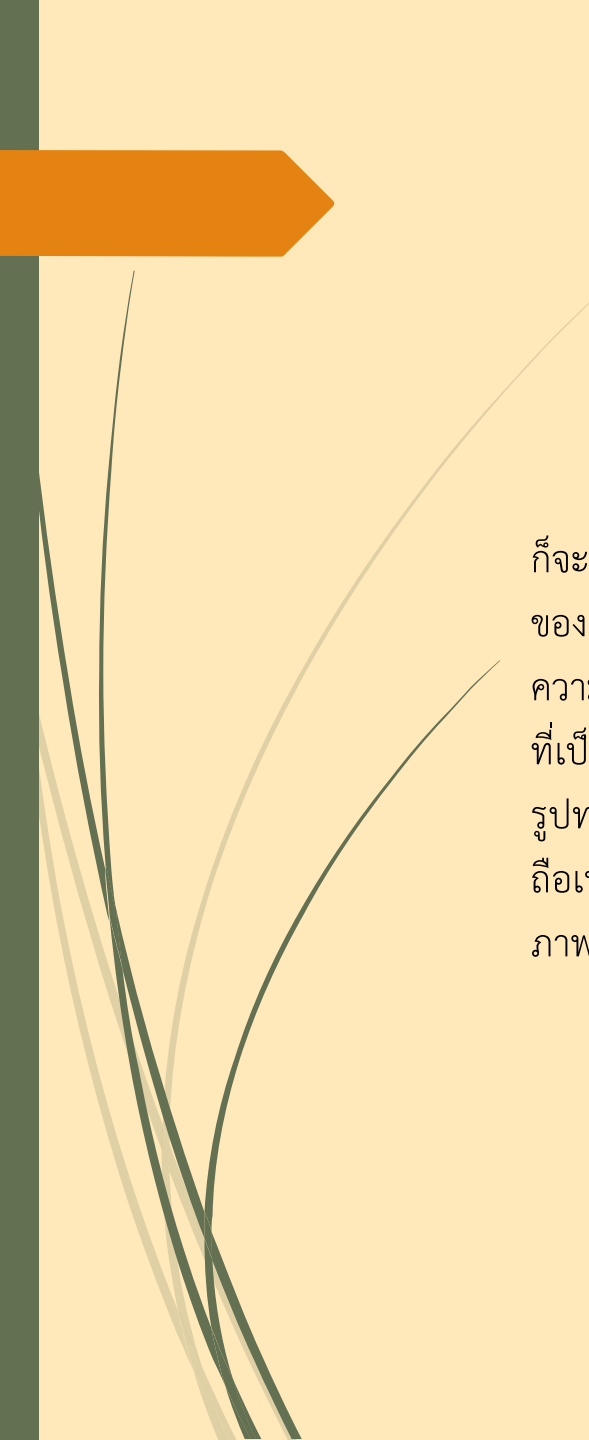
ยุคศิลปะแบบนีโอคลาสสิก (Neo-Classicism) เกิดขึ้นในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 18 ถึงกลางคริสต์ศตวรรษที่ 19 เนื่องจากศิลปินและประชาชนทั่วไปเริ่มเบื่อหน่ายศิลปะบาโรกที่มีลักษณะหรุหระ ฟุ่มเฟือย รวมทั้งศิลปะแบบร็อกโคโคที่มุ่งกลุ่มคนชั้นสูง และออกแนวสตรีเพศมากเกินไป จึงถูกต่อต้านจากสังคมทั่วไป โดยเฉพาะชนชั้นกลางซึ่งในสมัยนั้นได้เกิดการชุกคั่นพบเมืองเฮอรัคูลาเนียม และปอมเปอี ซึ่งตั้งมาตั้งแต่ ค.ศ. 79 จึงเกิดการเห็นคุณค่าศิลปกรรมโบราณในหมู่ประชาชนทั่วไป จนกลายเป็นแรงบันดาลใจในการสร้างงานศิลปะ และถือกันว่ากรีกและโรมันสูงส่ง งานสร้างสรรค์ในยุคนีโอคลาสสิกนี้จึงยังคงยึดรูปแบบคลาสสิกของกรีก-โรมัน แต่ให้ความสำคัญต่อเหตุผลมากที่สุด เนื่องจากในช่วงเวลาอยู่ในยุคของเหตุผล (Age of Reason) หรือสมัยแห่งภูมิปัญญา (The Enlightenment) โดยมนุษย์มีความเชื่อมั่นในเหตุผล เชื่อความสามารถและสติปัญญาของตน อันเป็นผลมาจากการปฏิบัติทางวิทยาศาสตร์ในคริสต์ศตวรรษที่ 17 เป็นต้นมา

วิวัฒนาการของศิลปะในปี 1800 – ปัจจุบัน

ศิลปะแบบเรียลลิสม์ Realism (ในปี ค.ศ.1848–1900) หรือแนวสัจจะนิยม ศิลปินกลุ่มเรียลลิสม์มีความเชื่อในความจริงทั้งหลายคือความเป็นอยู่จริง ๆ ของชีวิตมนุษย์ ดังนั้น ศิลปินกลุ่มนี้จึงเขียนภาพที่เป็นประสบการณ์ตรงของชีวิต เช่น ความยากจน การปฏิวัติ ความเหลื่อมล้ำในสังคม โดยการเน้นรายละเอียดเหมือนจริงมากที่สุด ศิลปะเรียลลิสม์เกิดขึ้นประมาณกลางคริสต์ศตวรรษที่ 19 จนถึงปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19 (ค.ศ. 1850-1880) มีจุดเริ่มต้นในประเทศฝรั่งเศส โดยกลุ่มศิลปินที่ไม่เห็นด้วยกับการทำงานของกลุ่ม นีโอ-คลาสสิกอิสม์ (ศิลปะซึ่งมีสุนทรียภาพแบบกรีกและโรมัน) และ กลุ่มโรแมนติคอิสม์ (จินตนิยม) ที่ยึดถือประเพณีหรือตัวตนเป็นหลัก หรือแสดงความคิดเห็นเอาตามใจตนเอง ศิลปินเรียลลิสม์เห็นว่าศิลปะทั้งสองไม่ได้แสดงความกลมกลืนของชีวิต ยังคงลักษณะความเป็นอุดมคติอยู่ หาใช่ความจริงไม่ ด้วยความเห็นว่า ศิลปะควรตั้งอยู่บนพื้นฐานของความจริงตามธรรมชาติ ปฏิเสธเรื่องราวเกี่ยวกับความกล้าหาญ ความรุนแรงแบบโรแมนติคอิสม์ มาแสดงออกในรูปแบบง่าย ๆ ในชีวิตประจำวัน การใส่อารมณ์ตนเองถูกสลัดทิ้งออกไป เป็นลักษณะของการยึดวัตถุและการรู้จักสังเกตธรรมชาติ สร้างงานตามสภาพความเป็นจริง ซึ่งศิลปินเชื่อว่าความงามอยู่ในทุกหนทุกแห่ง ไม่ว่าจะในพระราชวังหรือที่ตามชนบท

ศิลปะแบบอิมเพรสชันนิสม์ Impressionism (เกิดขึ้นปี 1865–1885) คำว่า อิมเพรสชันนิสม์ มีความหมายว่า ความรู้สึกประทับใจของมนุษย์จากสิ่งแวดล้อมที่เป็นสิ่งเร้าใจ คำนี้เพิ่งจะมีผู้ยอมรับและเห็นด้วยว่า มีความหมายแจ่มแจ้งก็ต่อเมื่อ มาเนท์ แสดงผลงานกับพวก 30 คน ครั้งแรกในปี 1847 โดยเฉพาะภาพเขียนของโมนีท์ ที่ชื่อว่า ดวงอาทิตย์ขึ้น ให้ความหมายชัดเจนที่สุด ศิลปินกลุ่มนี้จะใช้สี และแสงเงาอย่างอิสระ เพื่อแสดงให้เห็นถึงอารมณ์และความรู้สึกของภาพนั้นจากมุมมองของศิลปิน ส่วนเรื่องราว नियมวาดเกี่ยวกับมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมที่มองเห็นแล้วเกิดความประทับใจ มักจะออกไปวาดนอกสถานที่เพื่อให้เรื่องสี และแสงเงาได้อารมณ์และความรู้สึกที่ชัดเจน ศิลปินในยุคนี้เช่น โกลด โมนี, เรอนัว

ศิลปะแบบโพสต์อิมเพรสชันนิสม์ Post-Impressionism (เกิดขึ้นปี 1885–1910) เป็นการพัฒนามาจากศิลปะแบบอิมเพรสชันนิสม์ แต่แตกต่างตรงโพสต์อิมเพรสชันนิสม์ จะเน้นการกระตุ้นอารมณ์ผ่านความรู้สึกลึก ๆ ภายในมากกว่าแค่ต้องการแสดงศักยภาพหรือความสามารถทางด้านกราฟิกแบบลอกเลียนแบบธรรมชาติ จึงจะสังเกตได้ว่าภาพวาดแนวนี้จะไม่เน้นที่จะต้องเหมือนจริงมากนัก โดยกระแสศิลปะนี้หันไปตอบสนองความต้องการตามทัศนคติของตัวศิลปินเอง รับแรงบันดาลใจจากเรื่องของการค้นหาหมายของชีวิต และอุทิศผลงานเพื่อความผาสุกของเหล่ามวลมนุษย์ ศิลปินเสนอภาพจากภายในไม่ใช่เพียงการลอกเลียนแบบความงามของธรรมชาติ แต่แสดงเนื้อหาสำคัญอย่างนามธรรม ด้วยอารมณ์ที่เป็นอิสระ ไม่ยึดติดกับรูปแบบ รูปทรง หรือสีตามสิ่งที่ตาเห็น ศิลปินแนวนี้เช่น วินเซนต์ แวนโก๊ะ, ปอล โกแก็ง เป็นต้น

ศิลปะแนวใหม่หลากหลายแนวได้เกิดขึ้นได้ช่วง ปี 1990 เป็นต้นมาจนกระทั่งศตวรรษที่ 20 โดยศิลปะแต่ละแนว ก็จะมีใจความสำคัญที่แตกต่างกันเช่นแนวโฟวิสม์ (Fauvism) ที่เน้นเรื่องของการใช้สีในการแสดงอารมณ์และความรู้สึก ของศิลปินเป็นหลัก หรือแนวเอ็กซ์เพรสชันนิสม์ (Expressionism เกิดขึ้นปี 1900–1935) ที่เน้นเรื่องของการสื่ออารมณ์ ความรู้สึกล้วน ๆ โดยไม่มีความจำเป็นต้องคำนึงถึงการวาดรูปให้เหมือนรูปภาพใด ๆ แนวคิวบิสม์ (Cubism) ที่มีปีกัสโซ ที่เป็นศิลปินในแนวนี้ที่โด่งดังไปทั่วโลกเพราะผลงานที่แปลกตาในยุคสมัยนั้น ศิลปะแนวนี้เป็นการค้นหาความงามจากรูปร่างของเหลี่ยม ลูกบาศก์ ค้นหาโครงสร้างตามความจริงที่เป็นแท่ง ๆ มากกว่าจะไปเน้นที่รายละเอียดในธรรมชาติ ถือเป็นการสร้างสรรค์งานศิลปะที่แสดงให้เห็นวัตถุตามิใช่แค่การเลียนแบบวัตถุ เพราะยังคงมีเนื้อหาและเรื่องราวในภาพอยู่

ศิลปะแบบดาดาและเซอร์เรียลลิสม์ (Dada and Surrealism เกิดขึ้นปี 1917–1950) ศิลปะสองแนวนี้มี ความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับลักษณะเหนือจริง ลักษณะโดยรวมของกลุ่มดานานั้นจะมีน้ำหนักไปในแนวทางต่อต้านสังคม และกฎเกณฑ์ความงามของศิลปะแบบเดิม ๆ ซึ่งเคยเป็นที่ยอมรับกันทั่วไป กล่าวได้ว่า ดาดาใช้ศิลปะเป็นเครื่องมือใน การกบฏต่อทุกสิ่งที่เคยมีมาในอดีตนั่นเอง ส่วนศิลปะแบบเซอร์เรียลลิสม์ (surrealism) มีเอกลักษณ์ของศิลปะคือการใช้ สิ่งที่เรียกว่า ความบังเอิญ (Chance) มาเป็นส่วนหนึ่งในการนำเสนอผลงานโดยเฉพาะการหยิบเอาสิ่งของสองอย่างหรือ มากกว่านั้นซึ่งไม่มีความเกี่ยวข้องกันมาวางไว้ด้วยกัน เหมือนเป็นการพบกันโดยบังเอิญที่ก่อให้เกิดความหมาย แม้แต่ละ อย่างจะไม่มี ความเกี่ยวข้องเนื่องกันเลย แต่เมื่อมาอยู่ร่วมกันในพื้นที่เดียวกัน ก็ย่อมจะกระตุ้นให้ผู้ชมเกิดจินตนาการและ ความรู้สึกถึงเอกภาพแบบใหม่ ซึ่งไม่ขึ้นกับเหตุผลหรือตรรกะใดๆ ในโลกกายภาพ

ศิลปะแนวลัทธิสำแดงพลังอารมณ์แนวนามธรรม (Abstract Expressionism เกิดขึ้นปี 1940s–1950s) คือการ รวมเอาการแสดงออกทางอารมณ์อันเข้มข้นเข้ากับลักษณะงานนามธรรมเฉพาะตนมารวมกัน แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม กลุ่ม แรกเรียกว่า "กัมมันตจิตรกรรม" (action painting) เช่น งานของแจ็กสัน พอลล็อก, วิลเลียม เดอ โกนิง ที่มุ่งแสดงออก ทางอากัปกิริยาขณะที่วาดภาพ กับอีกกลุ่มหนึ่งที่เรียกว่า "จิตรกรรมสนามสี" (colour-field painting) เช่น งานของ มาร์ก รอทโก, บาร์เนตต์ นิวแมน และคลิฟฟอร์ด สติลล์ ที่มุ่งถ่ายทอดด้วยอารมณ์ความรู้สึก

ป๊อปอาร์ต (Pop Art เกิดขึ้นปี 1960s) หนึ่งป๊อปอาร์ต หรือ ศิลปะประชานิยม เป็นขบวนการหนึ่งของศิลปะที่เกิดขึ้นในสหรัฐอเมริกาและอังกฤษ ประมาณ ค.ศ. 1960 ล้อไปกับรากฐานบริบทสังคมที่เป็นแบบบริโภคนิยม ศิลปินกลุ่มนี้มีความเชื่อทางศิลปะว่าศิลปะจะต้องสร้างความตื่นเต้นอย่างฉับพลันทันใดแก่ผู้พบเห็น ดังนั้น เนื้อหาศิลปะของป๊อปอาร์ตจึงเป็นเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับผู้คนทั่วไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องราวเกี่ยวกับผู้คนและสังคมในปัจจุบันที่กำลังได้รับความสนใจหรือวิพากษ์วิจารณ์ในขณะนั้น แนวคิดแบบโพสต์โมเดิร์น และ ดีคอนสตรัคทีฟ (Postmodernism and Deconstructivism) เป็นแนวคิดเกี่ยวกับงานศิลปะที่เกิดขึ้นในปี 1970 – ปัจจุบัน คำว่าโพสต์โมเดิร์น สามารถอธิบายได้ว่าเป็นสิ่งที่มาแทนที่แนวคิดแบบโมเดิร์นเช่น เรียลลิสต์อาร์ต และ เอ็กซ์เพรสชันนิสซึม โดยในสมัยโพสต์โมเดิร์นนี้ ศิลปะแบบใหม่ได้ถูกแบ่งออกเป็น 2 ประเภทหลัก ๆ คือ 1.ศิลปะที่เน้นในเรื่องของการสื่อสารของตัวศิลปินเอง การแสดงอารมณ์ความรู้สึกหรือการเสียดสีสังคมเช่น เอ็กซ์เพรสชันนิสซึม, โพสต์เอ็กซ์เพรสชันนิสซึม ดาดาและเซอเรียลลิสต์ 2.ศิลปะที่เน้นในเรื่องของความเป็นจริงหรืออยู่กับปัจจุบันโดยไม่เน้นเรื่องอารมณ์หรือความรู้สึก ศิลปะแนวนี้จะเน้นเรื่องของความเจริญทางด้านเทคโนโลยีและสังคมแบบทุนนิยม เช่น ป๊อปอาร์ต คอนเซ็ปชวลอาร์ต มินิมอลลิซึม และโพสต์โมเดิร์นนิสซึม อาร์ต ซึ่งโพสต์โมเดิร์นนิสซึมจะเน้นเรื่องของการสื่อสารสมัยใหม่ในเรื่องของมัลติมีเดียหรือสื่อผสมต่าง ๆ มารวมอยู่กับศิลปะประเภทนี้ด้วย ส่วนดีคอนสตรัคทีฟ จะเป็นสถาปัตยกรรมที่เน้นเรื่องของเอกลักษณ์จากรูปแบบการแตกกระจาย, ความสนใจในการเปลี่ยนแปลงของเปลือกโครงสร้าง รวมถึงรูปร่างที่ไม่ใช่เส้นตรง ที่ทำให้เกิดการทำให้บิดเบี้ยวและความไม่เป็นระเบียบขององค์ประกอบทางสถาปัตยกรรม อย่างเช่นโครงสร้างและสิ่งห่อหุ้ม ภาพปรากฏของอาคารที่เห็นจะมีเอกลักษณ์ที่เร่ร่ำสิ่งที่คาดไม่ถึงและความยุ่งเหยิงที่ถูกควบคุม

สรุป

ประวัติศาสตร์และวิวัฒนาการของศิลปะในแต่ละยุคนั้น มีการเปลี่ยนแปลงไปตามสภาพแวดล้อมและสังคมการใช้ชีวิตของกลุ่มคนในยุคนั้นๆ โดยมักจะเป็นการสื่อสารความต้องการจะบอกกล่าวหรืออธิบายสิ่งที่ศิลปินประสบพบเจอเป็นหลัก ซึ่งจะเห็นได้ชัดเจนขึ้นในยุคสมัยปัจจุบันที่มีการประยุกต์การใช้ศิลปะต่างๆ ตามรสนิยมและความต้องการของผู้ออกแบบเป็นหลัก ดังนั้นในปัจจุบันศิลปะจึงมีความหลากหลายและแตกออกเป็นหลายแขนงมากยิ่งขึ้นกว่าในอดีต

คำถามทบทวน

1. จง “สรุปลักษณะสำคัญ” ของศิลปะในยุคหิน
-